

ANADOLUDA YAYLACILIK ve YAYLA KÜLTÜRÜ.

Yaylacılık Anadolu insanının geleneğidir, hayat tarzıdır. Yaylacılık kültürü genel anlamda her yörenin iklim yapısına göre değişse de ana amaç iki temel üzerinde anlamlaşır:

Birincisi: Hayvancılığa dayalı yaylacılık

İkincisi: Sıcak iklimin zorunlu hale getirdiği insanların sarı sıcağıdan korunmak amaçlı rakımı yüksek olan bölgelere taşınmasıdır.

Biz bunu bir bütün olarak düşündük ve Anadolu'nun yaylacılığını aşağıdaki şekilde anlatmaya çalıştık ve bu geleneğin yıllardan beri aynı heyecanla, şevkle devam ettiğini değerli Tırşik okuyucuları ile paylaşmak istedik.

Şartların birçoğu değişmiş olsa da değişmeyenleri ile yaylacılık kültürü günümüzde de devam etmektedir. Yayla deyince akla sadece serinliği yetmez; suları olmalı, geniş meraları olmalı, havası olmalı... Atalarımıza göre bunların hepsi bir arada olmazsa orası yayla vasfını taşımayan yerlerden sayılmıştır. Bunların hepsi bir arada olmalı ki yayla ve yaylacılığa uygun yerler saymalıdır.

Biz burada aşağıda bahsedeceğimiz Çukurova aşiretlerinin geleneğinden farklı Anadolu'nun köylü kültürünü anlatan yaylacılığı anlatacağız. Bilhassa Toros dağlarının eteklerine yerleşmiş köylerimizin yaylacılığını anlatacağız. İlbaharda karlar erir erimez 'Yaz yurdu' diye adlandırdıkları göçle başlar, yaylacılık. Bu erken çıkışa sebep ise kıştan tedarik edilen 'Avarlık' yani 'ot saman sap' kalmamış ama ilkbaharın yeni yeni kendini göstermesiyle de otlar yeşermeye başlamış, soğuk da olsa yaz yurdu kaçınılmaz olmuştur. Hayvanların otlanması için münasip görülen yerlere çadırlar kurularak hayvanlarının rahatça otlatılmasını sağlarlar.

Bu başlangıçla beş, on gün sıkıntılı geçse de doğa şartlarına alışılacaktır Hayvanlar gelecektir ve mart ayının soğuklarını yaşayarak nisan ayına doğru havalar ısınacaktır. Böylece bir sezonun yaylacılık hayatı 'yaz yurdu' dediğimiz 'konalgası' ile başlamıştır. Artık her haliyle doğayla baş başasınız. Doğanın Her türlü şartlarına göğüs germek zorundasınız. Elde dokunmuş kıldan bir çadırın içindesiniz. Güneşten sizi O koruyacak. Yağmurdan, soğuktan sizi o çadır koruyacak.

Bu yaz yurdu yolculuğuna ilk çobanlar çıkarlar, sonra 'karışık' tabir ettiğimiz az hayvanı olanlar gelmeye başlar. Artık yalnız değilsiniz. Yan yana kurulmuş çadırlarda komşularınız da vardır. Bu çadırlar topluluğunun adı 'banıdır'. Bazen de 'oymak' tabir edilir. Artık çadırlar yerleşmiş ilkbaharın soğukları farımış (azalmış), herkes halinden memnun, hayvanlar doğanın yeşil çayırlarında yeşillikler içinde yayılarak kışın setresini atmaktadır. Dolayısıyla mal sahipleri de onların bu rahatından mutlu olurlar.

Artık yaz yurdunun zamanı bitmiş ve gerçek yayla yolu görünmüştür. Yani daha yükseklerle göçme zamanı gelmiştir. Eh, buraya da konalı az olmadı! Otlar kartlaştı, sıcaklar arttı, çadır hayatı enginlerde çekilmez olmaya başladı. Hayvanlara taze ot, serin yurt, havadar yer lazım. Onun için artık her sene uygulanan 'yayla' diye tabir ettiğimiz yükseklerle göçmenin zamanı gelmiştir.

Evet..! Bu kararı verecek oynağın baş sorumlusu olan çoban ne zaman göçüleceğine o karar verecektir. Oymak sakinleri de göçülecek günden önce hazırlıkları yapmak üzere çobanın talimatını bekleyeceklerdir. Sonunda çoban kararını verir ve bu kararını birkaç gün önceden oymak sakinlerine duyurur ve gidilecek yayla adresi belirlenir.

Herkes Çobanın bu kararını uygulamak için göç hazırlıklarına başlar. Gün evveli gidilir, eksikler tamamlanır, artık yaz yurdunun son gecesi olduğu için o gece uyku uyunmaz. Hazırlıklar her koldan el birliği ile yapılır. Birikmiş olan ağırlıklı kısımlar (çökelek,peynir,yağ,...) kışın kullanılmak üzere köy evine gönderilir. Geriye kalanlar denkleştirilerek hazır hale getirilip göç durumuna geçilir. Oradaki bulunan çadır sakinleri orta yere bir ateş yakarlar ve etrafında sabahlara kadar eğlenirler. Bu ateşin adı 'göç ateşidir'. Eğlence de yaylaya gidişin eğlencesidir. Hanımlar ikramlar sunarlarken gençler Sinsin oyunu oynarlar, ateş üzerinde atlama yarışı yaparlar. Beyler ise bol bol yöresel türküler söyleyerek o yurt yerini gece eğlencesiyle tamamlanır.

Gece yarıyı geçmiştir. Çoban sürüsünü yayla yoluna doğru yönlendirir. Daha önce bu yayla yoluna gidiş gelişlerini hisseden eke hayvanlar anlar, bu tatlı telaşın bir göç olduğunu. Çobanın sesine uyarak ulu dağların serin yamaçlarına vururlar yönlerini. Çoban sürüsünü yaylaya çekerken sabahın alaca karanlığında. Yükler de Hayvanlara yüklenerek yayla yoluna düzülmüşlerdir, kıvrım kıvrım giden yollardan. Kamalaklı, ardıçlı tepelerden aşarak menzile erişilir. Zaten hazır olan yurtlar çadırlarla kaplanır. Hanımlar yolculuk uzun olduğu için genelde hayvan üzerinde yolculuk ederler. Tabi genç hanımlar kucakta ve terkide çocukları ile birlikte yayla yerine ulaşmışlardır. Çadırlara yerleştikten sonra bir yemek telaşı faslı başlar. Eğer yaylaya daha önceden gelmiş yaylacılar var ise komşularına hoş geldin yemeğini yaparlar ve ikram ederler. Bu yaylacılığımızın bir geleneğidir. Önce gelenler sonra gelenlere ikramda bulunurlar. Bunu adına da 'hoş geldin' yemeği denir.

Artık çadırlara yerleşilmiş, yaylaya çıkılmış ve her şey yayla düzenine göre kurulmuştur. Bir Yaylacılık sezonu böylece resmen başlamıştır. Burada kalınacak zaman sınırlı ve bellidir. Çünkü ekinler biçilmeye başladığında tekrar yayladan inilecektir.

Yaylanın otu çok uzun ömürlü olmaz, tez geçer ve sular erken azalarak yetersiz hale gelir. Çok fazla kalırsa kırk gün, bilemedin iki aydır. Tabi bu tatlı telaşın karşılığında sürülerimiz semizleşmiştir. Kuzular, buzağılar, oğlaklar büyümüş; sahiplerine yararlı hale gelmiştir. Dolayısıyla bu yaylacılık kültürünün ekonomik yönü de böylelikle kendini göstermiştir.

Değerli dostlar,

Yaylacılık, Anadolu insanı hayatının bir parçasıdır, vazgeçilmezidir. Bu kültür ata kültürü olarak bizlere ulaştırılmıştır. Daha da devam ettirmek, yaşatmak biz Anadolu insanının en asli görevidir. İnsanlar yaşadıkları müddetçe yılda bir bu geleneği yaşarlar ve yaşatırlar.

Buraya kadar anlattıklarım yöresel yaylacılığımızdır. Bundan sonraki sayımızda Allah'ın izniyle Çukurova Yaylacılığını ve kültürünü siz değerli okuyucularımızla paylaşacağım.

Bir sonraki sayımızda tekrar görüşmek arzusuyla Allah'a emanet olunuz.